

Posudek na bakalářskou práci

Název práce: Postoj předškolních dětí a jejich rodičů k hračkám z genderové perspektivy

Autorka práce: Tereza Šormová

Bakalářská práce Terezy Šormové se týká role hraček v genderové socializaci. Hračky jsou klíčovým instrumentem ve vývoji v batolecím a předškolním věku. Plní přitom několik funkcí – jsou zdrojem pozitivních emocí, pomáhají dítěti orientovat se v realitě, rozvíjí určité schopnosti a dovednosti a posilují identifikaci s určitými sociálními rolemi. V tomto smyslu jsou hračky používány okolím dítěte k tomu, aby dítě začlenily do genderového řádu, a zároveň jsou pro dítě vyjádřením jeho/její vlastní genderové identity.

Autorka ve své práci zdůrazňuje zejména první zmíněnou rovinu, kdy hračky jsou nástrojem socializace. Pro obhajobu bych doporučovala zaměřit se také na druhou rovinu, tedy zda a případně jakým způsobem v teoriích, s nimiž autorka pracuje, i v jí shromážděných datech (z pohledu rodičů), se projevují chlapci a dívky jako subjekty využívající hračky ke konstrukci a expresi své genderové identity – oproti situaci, kdy jsou děti objektem genderovaných výchovných postupů dospělých.

Práce je standardně rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část představuje všechna klíčová témata v dané oblasti. Autorka sice nepracovala s rozsáhlým seznamem pramenů, ale její práce s literaturou je na dobré úrovni. Teoretická část je navíc psána čtivým způsobem. Ve většině kapitol je argumentace dobře vystavěná, ovšem v některých chybí genderový rozměr probíraných témat. Kvalita teoretické části by byla vyšší, kdyby využívané prameny byly více konfrontovány.

V teoretické části se autorka stručně věnuje vztahu mezi genderem a pohlavím. Má přitom tendenci je zcela oddělovat (s. 13), přestože vztah mezi nimi je složitější. Může autorka v rámci obhajoby nastínit i další pojetí, než které zmiňovala v samotné práci?

Genderové stereotypy jsou v práci představeny ze sociálně-psychologické perspektivy, tj. jako zobecňující označení skupin. Jinou možnou perspektivou by byla kognitivně-psychologická, v níž jsou stereotypy chápány jako paměťové kategorie spojující s určitou sociální kategorií sadu atributů (např. Hnilica, 2012). Co by taková perspektiva znamenala pro analýzu dat?

Práce prezentuje několik výzkumů obsahu genderových rolí, respektive genderových stereotypů. Část výzkumů byla dělána na dospělé populaci, část na dětech a dospívajících. Výzkumy nebyly porovnány z vývojového hlediska. Může to autorka doplnit v rámci obhajoby? Jak se na základě výzkumů vyvíjí představy o genderových rolích v závislosti na věku? Co z toho vyplývá o průběhu genderové socializace? Psychologické zákonitosti socializace autorka představuje prostřednictvím teorie E. Eriksona, kterou kombinuje s dalšími specifickými koncepty, např. egocentrismus od J. Piageta. Nepřipojuje k nim však genderové implikace. Doporučuji pojednat je v rámci obhajoby. Zda a jak se představené vývojové vzorce liší v případě chlapců a dívek? Jak jednotlivé pravidelnosti (např. orientace na normy) vstupují do vývoje genderové identity? Nakolik identifikované vývojové trajektorie závisí na specifických podmínkách genderového řádu (a tedy jaké jejich změny lze očekávat při rozvolnění genderových stereotypů)?

Studentka realizovala dotazníkové šetření, v němž zjišťovala u rodičů dětí předškolního věku docházejících do mateřských škol, jaké hračky děti preferují a jak rodiče reagují na volbu genderově atypických hraček. Dotazník je poměrně přímočarý, což lze z určitého hlediska považovat za nedostatek. Na úrovni bakalářské práce to však naopak pokládám za přednost. Autorka byla v přípravě dotazníku iniciativní, postupovala podle standardních pravidel. Při pohybu v terénu byla velmi šikovná. Podařilo se jí shromáždit 150 vyplněných dotazníků – 2/3 návratnost je vyšší než je obvyklé, což lze přičítat zejména dobré domluvě s mateřskými školami. Na druhou stranu skutečnost, že dotazníky byly distribuovány prostřednictvím MŠ, mohlo rodičovské odpovědi ovlivnit. Rizika s tím spojená nejsou v práci diskutována – autorka by je měla pojednat alespoň při obhajobě.

Při zpracování dat autorka využívala jen třídění prvního stupně. Pokročilejší techniky, zejména statistické testy shody průměrů, bohužel nebyly použity. U některých výsledků proto nevíme, zda rozdíl v absolutních a relativních údajích mezi odpověďmi týkajícími se dívek a chlapců je statisticky významný. V souvislosti s tím nebylo ani zcela na místě používat označení „hypotézy“ a „zamítání/potvrzování hypotéz“ – takové formulace náleží do čistě kvantitativní metodologie využívající statistické testy. Na druhou stranu je ale třeba zdůraznit, že rozdíly v odpovědích byly poměrně velké a lze tedy usuzovat, že by ve většině případů byla signifikance prokázána.

Výsledky (byť neobsahují statistickou signifikanci) jasně ukazují, že dívky a chlapci mají k dispozici a zároveň podle rodičů preferují odlišné typy hraček. Podstatná část rodičů se domnívá, že ve svém výchovném přístupu reagují na potřeby a přání dětí, nikoliv že by určité potřeby a přání v dětech posilovali. V interpretaci výsledků se místy chybně objevuje záměna rodičovské a dětské perspektivy.

Rodičovské odpovědi jasně naznačují existenci genderově rozdílných výchovných postupů. Přitom rodiče zastávají rigidnější postoje vůči chlapcům než vůči dívkám. Takové výsledky jsou očekávatelné v kontextu androcentrismu genderového řádu. Je škoda, že autorka tento i další závěry představila jen na úrovni svého šetření a nediskutovala je v kontextu dalších výzkumů a teorií. K tomu by měla sloužit kapitola „diskuse“, která momentálně v práci chybí.

Autorka postupovala při zpracování práce velmi samostatně. To lze považovat za pozitivní, avšak zároveň to vede k pochybnostem, zda byl využit potenciál autorky a tématu. Pokud by probíhalo více konzultací, předpokládám, že slabiny práce mohla autorka odstranit.

Závěr: Bakalářská práce Terezy Šormové je poměrně zdařilá. Autorka potvrdila, že je schopná pracovat s odbornou literaturou a realizovat vlastní empirické šetření. Nedostatkem práce je absence pokročilejších metod statistického zpracování dat a omezená konfrontace různých teoretických/empirických poznatků, včetně závěrečné diskuse výsledků vlastního šetření a dosavadních poznatků. Tyto nedostatky však nepokládám na úrovni bakalářské práce za zcela zásadní. Doporučuji proto práci k obhajobě a navrhuji hodnocení „velmi dobře“ (s ohledem na kvalitu samotné obhajoby).